

intelligunt illam gratiam, quæ est principium adjuvans vel elevans hominem ad operationem supernaturalem, sed actualem concursum Dei in genere gratiæ, quem necesse est esse majorem in eo, qui re ipsa intensius operatur, ut supra ostensum est.

9. *Objectio.* — *Responsio.* — Dices: gratia est potissimum principium operationis; ergo non potest operatio esse intensior in eo in quo gratia per modum principii est remissior; sed vocatio est unum ex principiis conversionis; ergo non potest cum minori vocatione conversio esse intensior et major. Respondetur: qui cum Cajetano existimant cum minori lumine gloriæ posse unum intellectum naturaliter perfectiorem perfectius videre Deum, idem facile dicent de quolibet actu supernaturali servata proportione; et ita ad argumentum negabunt consequentiam; quia, licet gratia sit principaliter principium, tamen etiam potentiæ animæ aliquid conferunt, unde ex hac parte posset crescere effectus. Verumtamen illa doctrina Cajetani falsa est, et in præsentem non est necessaria; non enim dicimus, ex duobus habentibus inæqualem gratiam per modum principii posse eum, qui minorem habet, intensius operari, si alter ad æqualitatem operetur cum tota sua gratia, et tota activitate illius, in quo solo casu procedit objectio facta. Sicut non potest qui habet lumen gloriæ minus intensum, intensius videre quam alter, qui habet lumen intensius, quia hic semper habet visionem suo lumini adæquatam, et Deus (ut supponimus) non supplet defectum luminis aliquo auxilio extrinseco, vel per se ipsum. Eodem ergo modo philosophandum est de quolibet actu supernaturali. Quia vero in actibus liberis contingit ut, qui majorem vim habet, non secundum totam illam operetur, ideo fieri posse dicimus ut, qui minorem habet, intensius operetur; nam licet in actu primo minorem habeat, in actu secundo adhibet majorem, quia magis influit in actum. Sed hic excessus non est in ipso principio, sed in actuali operatione.

10. *Tertia assertio.* — Addendum ultimo est eum, qui convertitur, semper recipere majorem gratiam prævenientem seu excitantem in ratione moralis beneficii, et gratuiti doni divini. Hoc declaratum est juxta doctrinam superius traditam de vocatione efficaci ex mente Augustini, nam ille qui convertitur, semper habet congruam vocationem, quam non habet is qui non convertitur; sed quamvis contingat has vocationes physice et in se-

se entis esse æquales, tamen in ratione beneficii, moraliter loquendo, longe majus est unum quam aliud; imo interdum vocatio, physice minus perfecta, erit moraliter majus beneficium, quia esse potest magis congrua, omnibus pensatis; et ex majori Dei benevolentia profecta. Nam, ut in superioribus declaravimus, hujusmodi vocatio ex parte Dei semper procedit ex peculiari electione et intentione, qua efficaciter decrevit dare tali homini fidem, vel pœnitentiam; sed hæc est singularis benevolentia Dei, magnumque beneficium, quod non confert alteri, cui non dat congruam vocationem. Similiter, ratio beneficii moraliter maxime pensatur ex occasione, et tempore, ac modo quo fit; magisque ex his circumstantiis æstimatur, quam ex absoluta quantitate; præsertim, quando illæ circumstantiæ prævisæ sunt a benefactore, et peculiari intentione observatæ, ob commodum ejus cui beneficium confert; ita vero est in præsentem, ut in superioribus declaratum est. Quocirca, quia gratia simpliciter dicta non solum dicit absolutam rem, quæ gratis datur, sed etiam rationem beneficii et moralis benevolentia maxime includit, ideo simpliciter dici potest omnem illum qui convertitur, majorem gratiam prævenientem recipere, quam eum qui non convertitur, ut prudenter notavit Bellarminus, lib. 6 de Grat. et liber. arb., cap. decimo quinto.

Responsio ad rationes in principio positas.

11. *Declarantur verba Pauli.*: Quis enim te discernit? — Ad difficultatem ergo in principio positam, in qua infertur, ex nostra doctrina sequi, ex duobus recipientibus æquale auxilium præveniens, fieri posse ut unus convertatur, et alius in peccato maneat, respondetur, si consequens intelligatur de auxilio in ratione gratiæ et beneficii, negandam esse sequelam, ut declaratum est. Si autem in genere et quantitate motionis seu excitationis, sic concedendam esse sequelam. Ad primam autem impugnationem consequentis, in superioribus late explicatum est illud testimonium: *Quis enim te discernit?* Est enim Deus qui discernit sub aliqua ratione solus, sub alia vero principaliter, non tamen solus. Primo enim in ordine intentionis seu prædestinationis solus Deus discernit, quia sola sua gratuita voluntate decrevit hunc salvare, vel fidelem facere aut sanctum. Deinde in genere

causæ prævenientis, et moraliter inducentis ac persuadentis, solus etiam Deus discernit, sicut solus ipse facit ut velimus, quia solus ipse prævenit et excitat voluntatem; et eum, quem convertit, suadet ut ita persuadeat; ratione cujus dicitur, non solum dare posse velle, sed ipsum velle, cum tamen ei, qui non convertitur, solum det posse velle. At vero in genere causæ exequentis, seu physice facientis ipsam discretionem, seu diversitatem unius ab alio, sic, licet Deus etiam sit qui principaliter discernit, non tamen solus, nec sine homine. Et hoc sensu, æque certum est hominem credentem, voluntate sua discerni a non credente; quod sæpissime dicit Augustinus, et omnes Patres locis citatis. Et est per se manifestum, quia hoc nihil aliud est quam dicere, eum qui credit, voluntate credere; et eum qui non credit, voluntate non credere. Item Scriptura ita loquitur: Qui pœnitentiam agit, aut qui credit, sperat, vel amat, vivificat se, sanctificat se; ergo in eodem sensu dici potest, discernit se. Quomodo etiam monet Scriptura, ut separemus nos ipsos a malis, 2 ad Corinth. 6; Isaïæ 52, non enim tam locis quam voluntatibus separari debemus. Igitur, sicut Christus dixit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*, quamvis revera ipsi etiam eum elegerint, quia non ipsi primo elegerunt, sed prius electi fuerunt, de qua prima electione locutus est Christus, ita etiam solus Deus est qui primo discernit, quamvis consequenter cooperando, etiam homo se discernat.

12. *Explicantur verba Pauli.*: Quid habes quod non accepisti? — Ad secundum, simpliciter negatur sequela; nam licet homo libere cooperetur gratiæ vocanti, ita ut vere possit non cooperari, nihilominus ille etiam bonus usus libertatis non est a solo homine, sed principaliter a Deo, tum per auxilium concomitans, tum etiam per gratiam vocationis, et auxilia gratiæ adjuvantis, quæ per modum principii et actus primi ei conferuntur. Nam, licet hæc non prodeant in actu sine cooperatione voluntatis, ipsa tamen cooperatio non est sine influxu illorum. Igitur, quamvis homo non accipiat fidem sine voluntate sua, neque ipsam voluntatem credendi accipiat sine influxu suo libero, tamen vere illam habet ex dono Dei, cum principia propria et necessaria ad illum actum, ut supernaturalis est, et concursus ad eundem accommodatus, divina gratia donentur; et ob eam causam nihil habet homo quod non acceperit; de quo testimonio plura in superioribus dicta sunt.

13. *Explicantur verba Pauli.*: Quid gloriaris, etc.—Ad tertium, patet responsio ex præcedente; quando enim inquiritur an possit gloriari homo de suo actu supernaturali, unum est certum, scilicet, non posse gloriari de illo quasi illum non acceperit, quod Paulus ibi diserte prohibet; non enim dixit simpliciter et absolute: *Quid gloriaris*; sed addit: *Quasi non acceperis*; quomodo solum gloriaretur, qui suis viribus vel solum, vel principaliter, tale opus tribueret, aut propter sua merita existimaret obtinuisse omnem gratiam ad tale opus necessariam, aut denique qui non recognosceret, et initium et consummationem talis operis Deo principaliter esse adscribendam, nam hoc esset gloriari in se, et non in Domino. Nihilominus tamen certum etiam est hominem propter tale opus esse dignum laude et gloria, ratione liberæ cooperationis, quam subjungit divinæ gratiæ operanti, et conjungit gratiæ cooperanti. Patet, quia bona operatio libera est digna laude, et in ea fundatur meritum vitæ æternæ, si certæ conditiones adsint; ergo homo est dignus laude ratione talis operationis. Tertio, hinc fit non esse intrinsece malum gloriari hominem de suo actu supernaturali, seu de bono usu liberi arbitrii cum gratia Dei: *Si non in se, sed in Domino gloriatur*, ut ait Paulus, 1 ad Corinth. 13, et 2 ad Corinth. 10, id est, si Deo attribuat ipsummet opus ut principali operanti, et sibi solum ut instrumento libero divinæ gratiæ juxta illud: *Non ego, sed gratia Dei mecum*. Quomodo aiebat idem Paulus: *Si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam*.

Quæ ratio ponderanda est; nam si homo ita gloriatur de suo opere, ut illud Deo attribuat, etiam ipsam suam cooperationem, veritatem dicet; ergo ex vi talis actionis non erit insipiens; ergo talis actio ex se non est intrinsece mala. Antecedens declaratur, quia hominem gloriari de suo opere, nihil aliud est quam existimare se dignum aliqua laude vel gloria ratione illius; quæ existimatio vera est, et ex objecto non habet intrinsecam malitiam. Unde Anselmus, tractans dicta verba Pauli, sic exponit: *Etiamsi voluero per me gloriari, id est, meritum meum, quod apud Deum habeo, profiteri, non ero insipiens in hac gloriatione, licet quibusdam videar esse; non enim falsa loquar, sed veritatem de meipso dicam; et ideo non in meipso, sed in ipsa veritate, quæ superior me est, humiliter et veraciter gloriabor*. Et eodem modo exponunt Ambro-

sus, Chrysostomus, et alii. Atque eodem sensu dixit Cyprianus, epist. 2: *In proprias laudes odiosa jactatio est, quamvis possit non jactatum esse, sed gratum, quidquid non virtuti hominis adscribitur, sed de Dei munere prædicatur.* Quod etiam eleganter docet Gregorius, 16 Moral., c. 2, tractans locum Pauli (1 Cor. 13): *Gratia autem Dei sum id quod sum; et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi.* Et Augustinus, epist. 106, tractans eadem verba: *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Hoc utriusque totum (inquit), non ideo ut homo non gloriatur, sed ut qui gloriatur, in Domino gloriatur,* etc. Et similiter in lib. de Spirit. et lit., cap. 34, hoc sensu dixit: *Accipere et habere anima non potest dona nisi consentiendo; ac per hoc, quid habeat et quid accipiat, Dei est; accipere autem et habere utique accipientis et habentis est.* Addit Gregorius Nazianzenus, in Apolog. 1, hoc non minuere, sed augere potius gloriam Dei; nam, *singularis et eximia bonitatis Dei argumentum est, facere ut nostra quoque aliqua ex parte sit virtus, nec natura tantum inseratur, sed voluntate etiam animique proposito excolatur, et arbitrii libertate parem in utramque partem motum habente.* Multa etiam de hoc habet Bernardus, in lib. de Gratia et libero arbitrio.

44. Ultimo vero addendum est, quanquam hoc non sit per se et intrinsece malum, regulariter tamen non expedire hominem de suis operibus gloriari. Ita docuit Paulus, 2 ad Corinth. 12: *Si gloriari oportet, non expedit quidem.* Ubi Chrysostomus, hom. 26, et cæteri expositores, id declarant; et specialiter D. Thomas ait: *Licet simpliciter non expedit gloriari, tamen aliquando, propter aliquam specialem causam, potest homo gloriari.* Ex quibus verbis colligo, propter honestum finem, atque adeo propter necessitatem vel utilitatem proximi aut propriam, posse id licere et expedire, tamen per sese, secluso alio fine, minime expedire. Primo, quia in tali actu per se sumpto nulla est honestas; ideoque nisi intercedat alia honesta utilitas, erit actus otiosus. Deinde est periculum jactantiæ, et gloriæ vanæ, et scandali, et ideo, licet vere homo sit dignus laude et gloria, ob liberam cooperationem cum gratia Dei, non tamen ipse debet eam sibi tribuere, sed in divino judicio relinquere.

Ad quartum negatur sequela, scilicet, non debere Deo majores gratias, qui credit, quam

qui non credit; quia, ut ostendimus, simpliciter recipit majus beneficium, quia recipit vocationem congruam, et ipsam fidem; et similiter quoad hoc simpliciter magis diligitur.

45. *Declaratur hæc propositio:* Pro sola libertate unus credit, alius non credit. — Sed inquireret tandem aliquis an in eo casu, quo ex duobus æquali Dei vocatione præventis, unus credit, alius non credit, verum sit dicere, pro sola eorum libertate accidere, ut unus credat, alius non credat. Quidam enim viri docti ita interdum locuti sunt, quia cum Deus ex parte sua æque illos vocaverit, et suum concursum obtulerit, illa differentia solum ex libero arbitrio oriri videtur. Quibus favet illa locutio Augustini: *Consentire vocationi, vel ab ea dissentire, proprie voluntatis est.* Aliis vero hic modus loquendi omnino displicet; quia inde fieri videtur, ex solo libero arbitrio discerni justum ab injusto, credentem a non credente. Sed, suppositis quæ diximus, et quæ iidem auctores docent, non potest esse quæstio nisi de usu verborum, in quibus tamen omnis ambiguitas vitanda est, ut occasio omnis calumniæ auferatur. Itaque in illa comparatione duo sunt extrema: unum est hominis non credentis, alterum hominis credentis. Ex parte prioris extremi, differentia oritur ex solo libero arbitrio, quod his verbis optime declaratur: Ut hoc credente ille non credat, solum liberum arbitrium in causa est. Probat, quia ille tantum est quidam defectus; ergo optime reducitur in solam propriam voluntatem, juxta illud: *Perditio tua ex te.* Item, illud non credere non est opus gratiæ, neque ad illud indiget homo auxilio speciali. Imo, si præcise ac metaphysice consideretur ille usus libertatis negativus, neque generalis concursus est ad illum necessarius; ad voluntatem autem positivam non credendi necessarius quidem est et sufficit concursus generalis ordinis naturæ; tamen ratione illius non tribuitur Deo illa actio quatenus ab homine est, quia neque Deus prædeterminat voluntatem ad illam, neque ex se tribuit concursum definitum et limitatum ad illam, sed ex se indifferentem in actu primo, sicut de omni actione peccaminosa in superioribus dictum est.

At vero ex parte alterius extremi, scilicet hominis credentis, simpliciter et absolute verum non est, ex sola libertate illius provenire, quod aliter se habeat, quam aliter qui non credit. Probat, quia non aliter se habet quam alter, nisi volendo credere; sed hanc

voluntatem non habet ex sola sua libertate; ergo, quod aliter se habeat non est ex sola sua libertate, sed ex illa cum gratia Dei. Dico autem simpliciter et absolute, primo, quia ex suppositione et juxta subjunctam materiam, et solum respective loquendo, potest illa locutio a falsitate excusari; ut, si jam supponatur gratia sufficiens, et quod voluntas nihil potest supernaturaliter operari, nisi cooperante gratia, et quod hæc cooperatio gratiæ ex se, seu ex parte Dei præparata est, si liberum arbitrium suam cooperationem adjungat, tunc clarum est, in vero et Catholico sensu, pro sola libertate hunc credere, quamvis alter non credat; tum quia in toto rigore dictio exclusiva non excludit concomitantia, præsertim quando jam supponuntur necessaria; tum etiam quia constat ibi tantum addi ad excludendam novam præmotionem ex se determinantem voluntatem, aut potius necessitatem illi inferentem; et ad denotandum voluntatem, ratione suæ libertatis, esse in suo genere causam propriam suæ liberæ determinationis, quamvis sine concursu gratiæ eam efficere non possit. Et in hoc sensu locuti sunt auctores Catholici. Adde etiam quod, licet actus, ut supernaturalis est, sit a Deo principaliter, tamen, ut est liber, habet hanc determinationem a solo libero arbitrio; sicut actus, ut vitalis, habet hanc determinationem ex peculiari habitudine ad potentiam vitalem.

CAPUT XXI.

OCCURRITUR ALIIS OBJECTIONIBUS CONTRA DOCTRINAM SUPERIORIS CAPITIS.

1. *Eum qui consentit recipere majus auxilium, docent aliqui.* — *Quid probent testimonia quæ pro se afferunt hi Doctores.* — Caput hoc præsentis operi adjungere visum est, eo quod denuo intellexerim doctos aliquos Scriptores Theologos, qui nobiscum reipsa fere conveniunt in explicanda ratione gratiæ et vocationis efficacis, adhuc tamen circa quæstionem tactam in superiori capite a nobis dissidere, in modo loquendi nescio, an etiam in re. Volunt enim eum, qui vocationi consentit, semper recipere a Deo in ipsamet vocatione, non solum majorem gratiam, misericordiam, et beneficium; sed etiam majus auxilium excitans majoremque vocationem; citantque in eam sententiam Ruardum, ar-

tic. 7, post decimam propositionem; et Driedonem, de Captivitate et Redemptione generis humani, tract. 4, cap. 5. Atque ad hoc persuadendum congerunt multa testimonia Scripturæ sacræ et Sanctorum, præsertim Augustini, quæ nunc commemorare vel explicare necessarium non judicavi, nam fere omnia ex professo tractata sunt a nobis superius, cap. 11 et 14. Et sunt quidem optima ad probandum efficax auxilium gratiæ (juxta mentem Augustini, et Scripturæ significationem) non solum ponendum esse in cooperante gratia, sed etiam in ipsamet vocatione, quæ ex peculiari misericordia Dei quibusdam congrua et efficax datur, et non aliis; quod pertinet ad specialem gratiam electorum, quam Deus sola sua voluntate confert, juxta illud: *Cujus vult miseretur, et quem vult indurat,* cum similibus, quæ in hunc eundem sensum referenda sunt. Atque ita ex illis optime probatur eum, qui congruam vocationem accipit, majus beneficium majoremque gratiam a Deo accipere propter dictas morales considerationes; scilicet, quia ex majori voluntate et amore, et cum majori commoditate et utilitate, a Deo bene præcognita et intenta, confertur. Est enim evidens donum, in ratione doni aut beneficii, quamvis in sua entitate non sit majus, imo licet sit minus, secundum æstimationem moralem crescere ex prædictis circumstantiis, tum ex parte dantis, tum ex parte recipientis, et ex occasione et opportunitate in qua datur: constat autem ex dictis, has circumstantias intercedere in hoc dono vocationis congruæ. Recte igitur illis testimoniis probatur hanc esse majorem gratiam et misericordiam. Quomodo autem illa testimonia probent esse etiam majorem vocationem vel auxilium, non video, quia neque formaliter id dicunt, neque ex his quæ dicunt recte inferri potest, ut ostendam ex aliarum rationum solutionibus.

2. *Prima illorum ratio.* — Ratione igitur argumentari possumus: primo, quia vocatio aliquid peculiare habet semper ex parte Dei, in eo qui consentit, quod non habet in eo qui non consentit; ergo est simpliciter major vocatione majusque auxilium. Antecedens patet, quia quando Deus vocat aliquem ut efficaciter convertatur, removet omnia impedimenta quæ possunt impedire ne consentiat vocationi, aut ne tam attentè et commode illam audiat, aut ne cogitatio alia insurgat, quod consensum impedire valeat; nam si Deus hæc omnia non præveniat, non potest esse omni-